

בין סוטה לנזיר שיחה על פרשת נשא

פרשת נשא, הארוכה בפרשיות התורה, דנה בנושאים מגוונים.

שתי הסוגיות הידועות ביותר בפרשה הן "סוטה" ו-"נזיר".
חז"ל כבר עמדו על הסמיכות של סוטה לנזיר וגם שאלו על הטעם וענו על כך. לא ניכנס לזה.
אני אעיר הערה קצרה על סוטה בחלק הראשון של הדברים, ואעבור לנזיר שהוא חלק הארי.

כאשר מדברים על "סוטה" בלשון נקבה, מה שעולה לתודעה הוא דמות של אישה שבגלל מעשה בזוי שעשתה מוקיעים אותה.

אין ספק שבחירתה או הסכמתה לעשות את המעשה מצדיקה את התוכחה והגינוי. אבל אני רוצה לשאול שאלה: האם אותה סוטה, בין בכוח בין בפועל, היתה יכולה לעשות את המעשה שבעטיו מוקיעים אותה אילולי היה מישהו אחר, גבר, שמלאו ליבו לטמא את אשת רעהו? הרי כדי שהיא תוכל לעשות את אותו מעשה בזוי היא נזקקת לשותף לדבר עבירה.

ומה דעתכם על המינוח "סוטים"?

אינני אומר את הדברים ממניעים פמיניסטיים, כי אני לא פמיניסט.
הדברים נאמרים מתוך זיקה להגינות ולמידה של צדק.

כיוון שהערתי את ההערה, אעבור לחלק השני:

סוגיית נזיר ונזירות זכתה ל-"טיפול נמרץ" ע"י חכמי ישראל מפרשים, דרשנים וחוקרים. מתוך החומר העשיר והמגוון בחרתי להביא לכם סיפור שסופר בשמו של שמעון הצדיק. שמעון הצדיק הוא כינויו של שמעון בן חוניו, כהן גדול בתקופת בית שני שהחוקרים ממקמים אותו בסוף תקופת השלטון הפרסי והתחלת תקופת השלטון היווני בארץ ישראל. הוא הראשון שהוזכר בשמו במסכת אבות, והוא היה "משיירי הכנסת הגדולה".

דעתו של שמעון הצדיק לא היתה נוחה מתופעת הנזירות, אולי מפני שהדבר כרוך, בצורה זו או אחרת, בפרישות מהחברה ובהתנכרות לזולת. התלמוד, במסכת נדרים, מביא את מורת רוחו של שמעון מהנזירות כך:

" מימי לא אכלתי אשם נזיר טמא חוץ מ-... " וכאן מתחיל הסיפור, "... חוץ מאדם אחד, שבא אלי מן הדרום יפה עיניים וטוב רואי וקווצותיו סדורות לו תלתלים (שימו לב לביטוי משיר השירים שבו הוא משתמש לתיאור יפי השיער). אמרתי לו: בני, מה ראית לשחת שיער נאה זה? אמר לי: רועה הייתי לאבי בעירי, והלכתי לשאוב מים מן המעיין ונסתכלתי בבבואה שלי, ופחז יצרי עלי וביקש לטורדני מן העולם, אמרתי לו: ריקה! מפני מה אתה מתגאה בעולם שאינו שלך, שסופך להיות רימה ותולעה? העבודה, שאגלחך לשמים! ("העבודה" זה לשון שבועה).

עד כאן דברי הנזיר וההמשך הוא דברי שמעון הצדיק: "עמדתי ונשקתיו על ראשו, אמרתי לו: כמותך ירבו נזירים בישראל, עליך הכתוב אומר: "איש כי יפליא לנדור נזיר להזיר לה' " "

חלק מהמפרשים האחרונים בני זמננו עורכים השוואה בין הסיפור הזה לבין אגדה מתוך המיתוס היווני – סיפורו של נרקיסוס:

נרקיסוס היה בן לאלים, עלם חמודות, יפה תואר ובלורית. לכן כל הנימפות התאהבו בו וחזרו אחריו. אבל היות והוא לא ראה את היופי שלו, הוא דחה אותן מפניו. גם כאשר הנימפה אקו (echo) חיזרה אחריו, הוא התנהג איתה באותה צורה. אקו זאת נבחרה ע"י זאוס להעסיק את אשתו הרה בשאלות רבות כדי שזו לא תשגיח בהיעדרויותו

המפוקפקות. היא היתה שואלת את הרה שאלות עד בלי די. לכן הרה קיללה אותה והקללה היתה שלעולם לא תוכל לפתוח בשיחה עם איש, אלא דבריה יהיו חזרה על דברי מי שדיבר איתה. מכאן גם המילה echo שפירושה הד. כשנרקיסוס נפגש עם אקו, הוא לא הרגיש שהיא מדברת אליו, אלא חשב שהוא שומע את ההד של הדברים שלו עצמו. לכן הוא לא שעה לחיזוריה ודחה אותה מעל פניו. על התנהגות זאת האלים החליטו להעניש אותו, ואת מלאכת הענישה הטילו על נמסיס. היא קבעה שנרקיסוס לעולם לא יוכל להתאהב באיש אלא רק בעצמו.

העונש התממש כשיום אחד במהלך מסע ציד, נרקיסוס היה צמא ועייף, והגיע לאגם שמימיו היו צלולים ורגועים, ועל שפתו גדל עשב רך וטוב. הוא נח על שפת האגם וכדי להרוות את צמאונו התכופף מעל האגם. בו ברגע הופיעה בבואתו במי האגם. כשראה את יופיו מיד התאהב בעצמו. מוקסם מיופיו שלו, הוא לא היה יכול לגרוע עין מבבואתו. כך הוא נכנס לאקסטזה וקפא במקומו ללא תנועה עד שמת.

קל לראות את קוי הדמיון בין שני הסיפורים. בשניהם בחור יפה תואר מסתכל בבבואתו במקור מים צלולים. אבל בו בזמן שנרקיסוס מתפעל מיופיו שלו ומוקסם ממנו עד מות, עבור הנזיר מהדרום אותו מות לעתיד לבוא משמש אות אזהרה שלא להיכשל במוקש הזה, וכך הוא ניצל.

אפשר לראות כמה קוי מחשבה בסיפור של הנזיר מהדרום:

קו מחשבה אחד הוא שמטרת הקורבן שמביא הנזיר היא לא לרצות את אלוהים. אלוהים לא צריך שום דבר מהאדם, ובכלל זה הוא לא זקוק לאותו שיער המובא למקדש להישרף. כוונת הבאת הקורבן היא שהאדם מקבל את מרותו של אלוהיו ונכנע לרצונו.

קו מחשבה אחר הוא שהיופי איננו תכונה ששונה הערצה. היופי הוא רק חיצוני ועם כלות הגוף עם המות גם הוא מתכלה ונעלם. במקומו יש לשאוף לפיתוח תכונות רוחניות. לכן מתכוון הנזיר כשהוא אומר לעצמו "ריקה! מפני מה אתה מתגאה בעולם שאינו שלך, שסופך להיות רימה ותולעה?"

אפשר למצוא בסיפור קוי מחשבה נוספים, אבל אנחנו נסתפק במה שנאמר, ובתקוה שנדע להעריך את היופי הפנימי של הזולת שהוא עשוי להביא לקירוב לבבות יותר אמתי מאשר הערכת היופי החיצוני.

הכין: ניסן אבדי